

Story Power

Tlhahli ya go sepetša
lenaneo la maikhutšo la
go-balela-boipshino

Malibali

O a amogelwa!

Naa o nayaka go bontšha bana gore go bala ke selo se ba ka se dirago kae goba kae gape ka nako ye nngwe le ye nngwe? O nyaka go kgonthiša gore ba se bone go bala e le selo seo se diregago ka diphapošiborutelong tša bona fela? Go sepetša lenaneo la maikhutšo la go nepiša go balela boipshino ke tsela ye botse kudu ya go dira se!

Ka nako ya maikhutšo a dikolo bana ba kgona go iketla le go ba le phetogo ya setlwaedi. Ka fao, maikhutšo a dikolo ke nako ye botse ya bana ya go bala, goba go ba tlwaetša go balela boipshino!

Ge o nyaka go tseba gore o ka sepetša lenaneo la maikhutšo la go-balela-boipshino bjang, gona o hloka tlhahli ye ya Story Power! Ka gare ga yona o tlo hwetša dikeletšo tša go beakanya le go sepetša lenaneo, gape le dikgopolo tša mešongwana ya boipshino ye o ka e akaretšago.

E ba le rena go hlohleletša bana go bala ngwaga ka moka.

Sehlopha sa Na'ibali

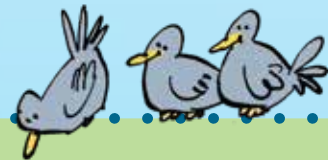
PS: Tlhahli ye e ka dipolelo tša Afrika Borwa tše lesometee. Lebelela ditlhahli tše dingwe go kgatišo ya Story Power! Di hwetše go www.nalibali.org.

Go na le eng ka gare

Lenaneo la maikhutšo la go-balela-boipshino ke eng?	3
Go beakanya le go sepetša lenaneo la maikhutšo	4
Dikeletšo tše 15 tša lenaneo la mešongwana ya maikhutšo.....	6

Tshedimošo ye ntši ka ga go diriša gape le/goba go phatlalatša dingwalwa tše, ikgokaganye le Na'ibali:

The Na'ibali Trust
Suite 17–201, Building 17
Waverley Business Park, Wyecroft Road
Mowbray, 7700
Mogala: (021) 448 6000
Emeile: info@nalibali.org

- Dikgopolo le bolaodi bja projeke: Project for the Study of Alternative Education in South Africa (PRAESA)
- Phetolelo: Mpho Masipa
- Morulaganyi le mohlakiši: Matlakala Kganyago
- Moswantšhi wa baanegwa ba Na'ibali: Rico
- Moakanyetšo: Magenta Media
- Go thaepeseta: Baseline Publishing Services

Lenaneo la maikhutšo la go-balela-boipshino ke eng?

Go-balela-boipshino ga se gwa swanela go ema ge dihlopha tša go bala di eya maikhutšong! Mananeo a maikhutšo a ka fa bana dikgoba tša go tšwela pele go ipshina le go hlohloliša dikanegelo ka maikhutšo a dikolo.

Mananeong a go-balela-boipshino go gatelelwa go balela boipshino! Mešongwana ya go hlama lenaneo le e na le maikemišetšo a tee: go tanya le gore bana ba be le lerato la go bala go ya go ile.

Go na le dikholo tše dintši mananeong a maikhutšo a go nepiša go balela boipshino. Tše dingwe tša tšona ke tše.

★ A thuša bana gore ba bone go bala e le selo se o se dirago ka nako ye o sa dire selo. Go bona go bala e le mošongwana wa nako ye o sa dire selo wa boipshino ke kgato ya bohlokwa ya go thuša bana gore e be babadi ba bophelo ka moka.

★ Nako ya maikhutšo gantši ga se nako ya go emaema. Se se ra gore go na le nako ye ntši ya mešongwana ya go-balela-boipshino go feta ka nako ya kotara ya sekolo. Gomme, mananeo a maikhutšo a ka ba a go iketla, gomme nako ya ona ya oketšwa gannyane letšatši ka letšatši go feta ditulo tša sehlopha sa go bala ka nako ya kotara.

★ Bana ba e sego maloko a sehlopha sa go bala ba ka akaretšwa mananeong a maikhutšo. Se se ba lemoša ka fao dikanegelo, dipuku le go bala di ka go kgotsofatšago ka gona. Se ba hlohleletša go ba babadi ba ka mehla le go ba leloko la sehlopha sa go bala!

★ Mananeo a maikhutšo a dira gore bana ba be le seo ba se dirago gape ba ipshine ditikologong tša go bolokega tša go iketla. A bohlokwa kudu ge batswadi ba bana ba eya mešomong, le mo dišhabeng tše e lego gore bana ga ba na dilo tše dintši tšeo ba ka di dirago ka maikhutšo.

Ge bana ba tsenela mananeo a maikhutšo a go-balela-boipshino ga se gore ba boditšwe ke motho yo mongwe gore ba dire seo goba ba a putswa. Ba a tsenela fela ka gobane ke selo sa botse sa go kgotsofatša!

O ka hwetša tše dintši ka ga go balela boipshino ka go Tlhahli 1 ya Story Power, ye e hwetšwago go www.nalibali.org.

Go beakanya le go sepetša lenaneo la maikhutšo

Bjale o okantše go sepetša lenaneo la maikhutšo la go-balela-boipshino! Ga go tsela e tee ya go nepagala ya go dira se. Diriša se se go thabišago ka ga dikanegelo le dipuku go go thuša go hlama lenaneo la boipshino la go tutuetša.

Efela, peakanyo ya maleba e bohlokwa mešongwaneng efe goba efe ye o e kgethago. Fa ke dikeletšo tša go go hlahla.

★ **Mang?** Mananeo a maikhutšo a ka sepetšwa ke batswadi, bašomi ba bokgobapuku, barutiši, baetapele ba dihlopha tša go bala goba baithuti ba thuto ya godimo. Gape ga se wa swanela go dira se o le tee! Nyaka baithaopi ba go go thuša. Kgopela batho ba bagolo ba go rata dikanegelo le go bala gore ba tšeye karolo lenaneong lohle, goba ba neelane ka mošongwana wo ba o kgonago kudu, go swana le go anega kanegelo goba bokgabo le tiroatla.

★ **Ba bakae?** Diriša palo ya baithaopi ba o ka ba hwetšago go go thuša go akanya ka palo ya bana ba o ka ba kgonago. Gantši go šomega bokaone ka bana ba lesome go motho yo mogolo o tee. Efela le wena o tlo swanela go fetoga. Gopola gore bana ba bangwe ba ka se tle ka mehla gomme ka matšatši a mangwe go tla bana ba bantši go feta ka fao o beakantšego.

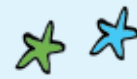
★ **Kae?** O ka sepetša lenaneo la maikhutšo lefelong lefe goba lefe la go bolokega gape la sekgoba sa go lekana – sekolong, bokgobapukung, holong ya setšhaba, kerekeng, mosekeng goba ka tempeleng. Leka lefelo le le ka se dirego gore wena le bana le homole kudu – go bothata go homola ge o thabišwa ke dikanegelo!

★ **Eng?** O tla hloka dikanegelo tše o ka di anegago le go di bala, le didirišwa tše dingwe tša go bala tša bana. Leka go ba le didirišwa tša go bala tša mehutahuta ka mo go kgonegago, bjalo ka dipuku tša diswantšho, dipadi, dipuku tša tshedimošo, direto, merumokwano le dimakasine. Se se tlo kgonthiša gore yo mongwe le yo mongwe o hwetša se a ka ratago go se bala. O tla hloka didirišwa tša tlaleletšo tša mešongwana ye mengwe ye o e beakanyago, mohlala, pampiri, khatepote, didirišwa tša go dirišwaleswa, bjalo ka mapokisi a diserele, dikhathune tša mae le dikhurumelo tša mabotlalo; dikherayone; diphensele tša kherayone; dikoki;

dikero; sekgomaretši; pente le diporaše le letsopa. Dilo tša go swana le diripa tša lešela, disekhafo, mengatse le dipipasefahlego ke didirišwa tša botse ge go diragatšwa dikanegelo.

Dikeletšo tša go beakanya

1. Rulaganya lenaneo la mešongwana ya letšatši le lengwe le le lengwe. (Go na le mohlala wa lenaneo letlakaleng la go latela.) Kgetha mehuta ya go fapana ya mešongwana gore lenaneo le kgahliše. Mešongwana ye mentši e ka tswalana le dikanegelo tše o di kgethilego, efela akaretša le mešongwana ye mengwe ya go bala le go ngwala. Gopola gore bana ba bangwe ba tlo boa ka mehla gomme go nyakega dikanegelo tša go fapana, dikoša le meraloko. Itlwaetše dikanegelo le mešongwana ye o e kgethilego gore o tsebe gore e tlo tšea nako ye kakang go di fetša.
2. Bapatša lenaneo la maikhutšo dikopanong tša batswadi tša sekolong, mangwalong a ditaba le matlapeng a ditsebišo go makgobapukung, dikliniking le dikolong.
3. Rulaganya letšatši la go ingwadiša gore o tsebe gore ke bana ba bakae bao ba tlogo tšea karolo lenaneong. Se se tlo go thuša go tseba gore o tlo nyaka didirišwa dife. Laletša batswadi le baabatlhokomelo ba bangwe gore ba tlo ingwadiša bana ba bona lenaneong dibeke tše pedi pele le thoma. (Go na le mohlala wa foromo ya go ingwadiša go www.nalibali.org, goba o ka akanyetša ya gago.)
4. Beakanya ka fao o tlo dirago gore lefelo le kgahliše. Nagana ka fao o ka dirago dikarolo tša go se be le lešata fao bana ba ka kgonago go lebelela goba go bala dipuku ka bobona, le dikarolo tše dingwe tša go swanela mešongwana ye o e beakanyago.

Mohlala wa lenaneo la maikhutšo

	Mošupologo	Labobedi	Laboraro	Labone	Labohlano
09:00–09:15	Koša ya 1	Moraloko wa 1	Morumokwano	Koša ya 2	Moraloko wa 2
09:15–09:30	Mošongwana wa matseno (Go go tseba: letlakala la 6)	Mošongwana wa matseno (Go dira dikgetho: letlakala la 6)	Anega kanegelo	Kanegelo ya 3 ya go bala ka go hlaboša lentšu: go balela sehlopha sohle o hlaboša lentšu	Kanegelo ya 4 ya go bala ka go hlaboša lentšu: go balela sehlopha sohle o hlaboša lentšu
09:30–10:00	Kanegelo ya 1 ya go bala ka go hlaboša lentšu: go balela sehlopha sohle o hlaboša lentšu	Kanegelo ya 2 ya go bala ka go hlaboša lentšu: go balela sehlopha sohle o hlaboša lentšu	Poledišano ka ga Kanegelo: poledišano ka ga kanegelo ya lehono	Poledišano ka ga Kanegelo: poledišano ka ga kanegelo ya lehono	Poledišano ka ga Kanegelo: poledišano ka ga kanegelo ya lehono
10:00–10:45	Poledišano ya sehlopha se sennyane: Hlogotaba: Dikanegelo tše re di tsebago; dikanegelo tše re di ratago	Mošongwana wa bokgabo wa go tswalana le kanegelo ya lehono	Bokgabo le tiroatla ya go tswalana le kanegelo ya lehono	Bokgabo le tiroatla ya go tswalana le kanegelo ya lehono	Mošongwana wa papadi wa go tswalana le kanegelo ya lehono (Tiragatšo ya kanegelo ka dihlopha)
10:45–11:00	Nako ya seneke le go ya tshwamare				
11:00–11:45	Mošongwana wa go ngwala (Go hlama lebotla la kanegelo: letlakala la 7)	Mošongwana wa go ngwala wa go tswalana le kanegelo ya lehono (Go ngwalela yo mongwe wa baanegwa)	Mošongwanwa papadi go tswalana le kanegelo ya lehono	Mošongwana wa go ngwala (Go dira dipuku: letlakala la 6/ Go hlama leotwana la kanegelo: letlakala la 7)	Go inaganela dikanegelo (Go tsenya mantšu a mangwe: letlakala la 6)
11:45–12:05	Go bala dipuku o le tee le/goba ka diphere	Go bala dipuku o le tee le/goba ka diphere	Go bala dipuku o le tee le/goba ka diphere	Go bala dipuku o le tee le/goba ka diphere	Go bala dipuku o le tee le/goba ka diphere
12:05–12:15	Boeletša koša ya 1 gomme o re šalang gabotse	Boeletša koša ya 1 gomme o re šalang gabotse	Boeletša koša ya 1 gomme o re šalang gabotse Boeletša koša ya 1 goba morumokwano gomme o re šalang gabotse	Boeletša koša ya 1 goba ya 2 goba morumokwano gomme o re šalang gabotse	Boeletša koša ya 1 goba ya 2 goba morumokwano gomme o re šalang gabotse

Dikeletšo tše 15 tša lenaneo la mešongwana ya maikhutšo

- 1. Go go tseba.** Beakanya ka go ripa diswantšho tše dikgolo dimakasineng le dikuranteng gomme o di kgomaretše matlakaleng a pampiri. Ngwala dipotšišo tše tharo ka morago ga seswantšho se sengwe le se sengwe gore bana ba di diriše go itsebiša go ba bangwe, mohlala, "Leina la gago ke mang? O dira eng go ithabiša? Kanegelo ya gago ya mmamoratwa ke efe?" Sa go latela ripa seswantšho se sengwe le se sengwe ka diripa tše nne gomme o tsenye diripa tše o ka gare ga phakhethe. Thoma mošongwana ka gore ngwana yo mongwe le yo mongwe a tšeye seripa se tee phakheteng. E re ba nyake bana ba bangwe ba bararo bao ba swerego diripa tše dingwe go feleletša seswantšho gomme ba arabe dikarabo mmogo.
- 2. Go dira dikgetho.** Thala goba o hwetše diswantšho tša dilo tše pedi, mohlala, letšoba le tšhokoletenyana. Laetša diswantšho gore bana bohle ba di bone. Arola bana ka dihlopha ba bolele gore ba tlo kgetha selo sefe go tše pedi ge ba swanelwa ke go ba le se tee fela gomme ba fe lebaka la kgetho ya bona. E re o tee sehlopheng se sengwe le se sengwe a anegele batho ka seo se boletšwego ka sona sehlopheng sa bona.
- 3. Go opela le go bapala.** Dikoša, merumokwano le meraloko ke ditsela tša boipshino tša go thoma le go fetša letšatši le lengwe le le lengwe. Ruta bana dikoša, merumokwano le meraloko, tše o bego o di opela, bolela le go bapala ge o be o le ngwana, gape le tše dingwe tše ba di tsebago. Opela dikoša ka dipolelo tša gae tša bana bohle le ka dipolelo tše dingwe.
- 4. Go bala le go anega dikanegelo.** Bala le/goba o anega dikanegelo ka go hlaboša lentšu ka mehla, gomme ka morago o bolele ka tšona le bana. Gape e ba le nako ya gore bana ba bale goba ba lebelele dipuku ba le tee goba ka diphere.
- 5. Go dira dipuku.** Dira dipuku ka go kopanya matlakala a pampiri a go se ngwalwe mmogo ka seteipolara gomme ba di diriše go hlama dipuku tša bona tša dikanegelo. Bana ba bagolwane ba ka thala le go ngwala ka bobona. Bana ba bannyane ba ka thala diswantšho tša kanegelo gomme wena o ka ngwala mantšu ao ba a bolelago. E re bana ba balelane dipuku!
- 6. Go dira dipuku tša dialfabete.** Dira se le bana ba bannyane goba laletša bana ba bagolwane gore ba e direle ngwana yo monnyane yo ba mo tsebago. Ngwala tlhaka ye nngwe le ye nngwe ya alfabete letlakaleng la yona la pampiri gomme o di kopanye mmogo ka steipolara ka pukung. Ka morago o šišinye gore bana ba ngwale goba go hwetša diswantšho tša dilo tše ba di tsebago tša tlhaka ye nngwe le ye nngwe, mohlala Apole go "A".
- 7. Go tlatša mantšu a mangwe.** Bontšha bana puku ya diswantšho ya go se be le mantšu gomme o ba hlotle go diriša diswantšho go dira dikanegelo tše dintši ka mo ba kgonago!

8. **Go hlama leboto la dikanegelo.** Hwetša sekgoba sa leboto lefelong la lena. Efa bana dipampiri, dikherayone le diphensele gomme o ba kgopele go thala le go ngwala ka ga dikanegelo tše ba ipshinago ka tšona. Bea dingwalwa le dithalwa tša bana lebotong.
9. **Go akanyetša lenaneo la dijo.** Kgopela bana go nagana e ke ba laleditše moanegwa wa bona wa mmamoratwa wa ka pukung ya diswantšho go tla dijong tša mosegare goba teyeng. E re ba ngwale lenaneo la dijo la se ba tlo fago baanegwa gore ba je goba ba nwe.
10. **Go hlama leotwana la kanegelo.** Arola bana ka dihlopha gomme o fe sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la pampiri la go ba le sediko se segolo sa go arolwa ka mesehlwana ye tshela ya go lekana – bjalo ka namune – go lona. E re sehlopheng se sengwe le se sengwe ngwana o tee a thome kanegelo ka go ngwala le/goba go thala mathomo a kanegelo mo go o mongwe wa mesehlwana wa sediko. Bana ba šiedišane ka go oketša kanegelo ka go ngwala mesehlwaneng ye mengwe go fihlela kanegelo e fela. Gomme ba ka akanya ka thaetlele ya kanegelo gomme ba ipshina ka go e bala mmogo!
11. **Go rekhota digopotšo.** Laletša bana go thala diswantšho, go diriša dinepe, go ripa mantšu dikuranteng le makasineng, le go tsenya mantšu a bona go hlama diphousetara tša go bitšwa: Digopotšo tša ka.
12. **Go akanya kanegelo.** E re bana ba šome ka dihlopha go ekišetša tiragalo ya kanegelo ye bohle ba e tsebago gomme dihlopha tše dingwe di akanye leina la kanegelo.

13. **Go ngwala le go diragatša.** Kgetha kanegelo e tee lenaneong la lena la maikhutšo. Ngwala le bana ba gago se se bolelwago ke moanegwa yo mongwe le yo mongwe gomme bana ba kgethe gore ba nyaka go ba moanegwa yo mofe. Neelana ka didirišwa, tše bjalo ka diripa tša mašela, mengatse, dieta goba diaparo gomme ba diragatše kanegelo.
14. **Goba monggae wa baeng.** Laletša baswantšhi, bangwadi le baanegi ba dikanegelo le badiragatši gore ba tle go bolela le bana gomme ba abelane dikanegelo le bona.
15. **Go tšwa.** Etšwa le bana ba ye go bona papadi goba go hlohlomiša bokgobapukug bja lena bja selegae, goba le ye lefelong la go amana le kanegelo ye o ba anegetšego goba le e badilego mmogo.

O ka hwetša mešongwana ye mentši ya go balela boipshino go Ditlhahli tše dingwe tša Story Power. Eya go www.nalibali.org.

Itswalanye le Nal'ibali

Eba karolo ya neteweke ya Nal'ibali gomme o diriše maatla a kanegelo go tutuetša bana gore ba nyake go bala le go ngwala.

Etela dikarolo tša rena tša go fapanafapana go hwetša didirišwa tša go-balela-boipshino le dikeletšo, le dikanegelo tša bana ka dipolelo tše 11.

Ditlaleletšo tša Nal'ibali

Hwetša tlaleletšo ya go-balela-boipshino ya polelopedi ka dikuranteng tša *Sowetan*, *Sunday Times Express*, *Daily Dispatch* le *The Herald*. Go hwetša tshedimošo ka botlalo etela www.nalibali.org.

Nal'ibali diyalemoyeng

Theeletša Nal'ibali diteišeineng tša setšhaba tša SABC gomme o ipshine ka dikanegelo tša bana ka dipolelo tša semmušo ka moka tše 11. Etela www.nalibali.org go hwetša **lenaneo la diyalemo** ya Nal'ibali.

www.nalibali.org

Etela **weposaete** ya Nal'ibali go hwetša matlakala a mahala a dikeletšo, dipoloko tša tsebo ya go bala le go ngwala, dikeletšo tša go bala le dikanegelo tša bana.

www.nalibali.mobi

Go anega kanegelo le dikeletšo tša go bala, thekgo ya sehlopha sa go bala le dikanegelo ka dipolelo tša Afrika Borwa tše 11 – **sellathekeng** sa gago!

Diphatlatšhi tša segwera

Tšea karolo poledišanong go **Facebook** o be o re latele go **Twitter** le **Instagram** go hwetša go hwetša dikeletšo tša go-balela-boipshino tša tutuetšo, tshedimošo ya moragorago tša go tutuetša go balela boipshino. Gape o ka etela kanale ya rena ya **YouTube**, www.youtube.com/user/TheNalibaliChannel go hwetša dikeletšo tša sehlopha sa go bala tša bohlokwa.

Ikgokaganye le rena ka go lletša lefelo la rena la megala go **02 11 80 40 80**, goba ka efe goba efe ya di-tsela tše: www.nalibali.org www.nalibali.mobi

[f](https://www.facebook.com/nalibaliSA) nalibaliSA [@nalibaliSA](https://www.instagram.com/nalibaliSA) [@nalibaliSA](https://www.twitter.com/nalibaliSA) info@nalibali.org

